ANUL IV. Nr. 4 15 Octomvrie 1940

Însemnări Sociologice

Director: TRAIAN BRĂILEANU

Victor Puiu Gîrcineanu

Un răgaz mai înalt va îngădui odată așezarea într'o lumină cuprinzătoare a unuia dintre cei mai adînci deschizători de drumuri pe care i-a cunoscut mișcarea legionară. Astăzi publicațiile de dinaintea ultimei prigoane stau răvășite de confiscări și, în lipsa lor, vom încerca să evocăm, mai mult decît să definim, personalitatea lui Victor Gîrcineanu, unul din sufletele de elită, în care trăirea spiritualității creștine a culminat în realizări sublime pe plan omenesc și sufletesc.

Latura creștină a mișcării legionare a avut în Gîrcineanu un interpret de pătrunzătoare viziune. Ca om a fost unul din puținii aleși să se încumete pe urcușul greu care îl înalță pe muritor dela condiția de pămîntean la cea de sfînt. Ne dăm bine seama de greutatea cuvîntului. Victor Gîrcineanu a adîncit, actualizînd în ființa lui umană, procesul mistic de desăvîrșire, în stare să ridice pe om mai aproape de divinitate. O lumină interioară i-a revoltat sensul Dumnezeirii și el mereu a tins spre ea.

Sub două aspecte, de cugetător și interpret al spiritualității legionare, și de mistic ostenitor să urce treptele creștine ale desăvîrșirii interioare, ni se prezintă trăsăturile esențiale ale personalității lui Victor Gîrcineanu, și ele îl așează între figurile cele mai sublime ale martirologiului legionar.

Puiu Gîrcineanu a pășit în publicitatea romînească într'un fel din care nu s'ar fi putut bănui evoluția lui ulterioară. Un roman [1]) publicat în fragedă tinerețe, a pus în evidență un mare talent literar. Inceputul acesta a rămas fără urmare. Curînd, Puiu Gîrcineanu apuca o cale mai gravă. Structura lui

1) „La hanul lui Tăriță".

sufletească și un îndemn din adînc îl făcea să considere literatura drept un joc frivol, în timp ce neamul romînesc se afla în plină dramă. Romancierul de o clipă se detașă simplu de orice năzuință personală după un nume în literatura romînească. Era un sacrificiu pe care nu avea să-l regrete niciodată.

Cinci ani mai tîrziu mărturisea prietenilor la ce distanță sufletească se găsește de începutul său literar. Se simțea la un veac de suflet departe de întîia lui creație artistică.

Pentru un cititor atent însă, anumite însușiri sufletești se vădesc și în acel roman părăsit. Un mare dor de intuiție unit cu o pătrunzătoare inteligență analitică. Spiritul ales al lui Puiu Gîrcineanu arăta dela început îmbinarea armonică a acestor două însușiri, rareori întrunite la un om, și rareori cu atîta perfecție.

Drama romînească avea să-l aducă pe tînărul romancier în făgașul ei, iar el avea să-i aducă în dar marea sa putere de simțire și de judecată. Părea un copil firav, cu o frunte larg boltită deasupra unor ochi arzători și a unui oval delicat, desmințit de o bărbie energică. Lucid, arzător, impetuos în convingere și reținut în expresie, minte ordonată și clar văzătoare, pe lîngă o simțire mereu în elan, Puiu Gîrcineanu avea marele dar al simplității. Era deschis, natural, fraged sufletește, avînd în deplinătate puterea de a se bucura fără răgaz și de a suferi fără zgomot.

Toată această zestre morală, intelectuală și sufletească, Puiu Gîrcineanu o dăruia Legiunii cu neprecupețire. Intrat pe linia ei de luptă și trăire, el nu-și mai aparținea. El n'a mai avut nevoie de un efort de identificare sau adaptare, de vreme ce chiar aportul însușirilor lui însemna o îmbogățire spirituală a Legiunii.

Dela început, Gîrcineanu a văzut în Legiune mai puțin mișcarea politică și mai ales realitatea spirituală. Pe aceasta avea s'o adîncească prin propria lui tărie, pe linia înaltă consfințită apoi prin jertfa lui Moța.

In broșura sa *„Din lumea legionară"*, Gîrcineanu afirmă categoric: „Mișcarea legionară nu este o mișcare politică, ci o revoluție spirituală: o mișcare care a transformat viața romînească nu în manifestările ei, ci în viața ei". Și în alt pasaj lămurește amplificînd: „Mișcarea legionară este înainte de toate o revoluție spirituală, una din acele prefaceri lăuntrice și totale ale sufletului omenesc care nu se întîlnesc în istorie decît la răscrucile vremii, la deschiderile de *epocă*".

Pentru neamul romînesc nu există spiritualitate în afară de credința creștină. Mișcarea legionară, este mișcare spirituală numai întrucît reînvie în trăire credința străbună. Pătruns de acest adevăr, Puiu Gîrcineanu îl afirmă și îl lămurește celor mulți, cu puterea lui obicinuită de a da enunțărilor un caracter axiomatic, și constată că „legionarismul este în primul rînd credință în Dumnezeu".

Dar mișcarea legionară, ca fenomen religios, putea fi răstălmăcită. Au existat și există multe mișcări sociale cu caracter mistic. Mințile mărginite și sufletele sterpe erau obicinuite să facă din misticism un cap de acuzare. Condamnau și atitudinea religioasă în sine, dar mai spuneau că este imitație. Gîrcineanu le-a răspuns, și constatînd fenomenul mistic în mișcările sociale, explică ceeace deosebește mișcarea legionară de ele și o așează pe alt plan.

„Oridecîteori sentimentele care conduc o colectivitate iau o intensitate mare în întinderea lor, ele tind să cugete o notă religioasă. Dar aceasta este numai o formă și nu fondul religios al mișcării, fiindcă acest misticism, această quasi religiositate se rezolvă de cele mai multe ori în obiective omenești, nu transcendente. Religiozitatea adevărată există numai acolo unde există un obiect al ei transcendent, unde există la capătul ei Dumnezeu".

Pe cînd unele mișcări naționale luptă pentru un stat mai puternic, pentru o viață mai bună, Legiunea, trecînd mai departe, năzuește să înalțe colectivitatea spre trăirea acelui adevăr spiritual pe care îl exprimă lapidar cuvintele Căpitanului „Ținta neamurilor nu este viața, ci *învierea*". Invierea înseamnă adoptarea căilor binelui statornicite de Isus, prin care se ajunge la mîntuire, pentru om ca și pentru neamuri.

Legiunea nu exprima, prin exponenții ei, *idei directoare* sau *principii*, ci *trăiri*, realități sufletești. Fără trufie, dar cu legitimă recunoaștere a semnificației înalte ce o avea mișcarea, Puiu Gîrcineanu spunea: „Prin legionarism neamul romînesc a realizat acest fenomen unic în istoria modernă a Eupei: o mișcare politică structurată religios. Singura mișcare politică, care își are temeliile în teologia creștină. Aici stă unicitatea inegalabilă a mișcării legionare".

Prin aceiași prismă, Gîrcineanu stabilește ceiace este esențial în structura morală a Căpitanului, ca șef spiritual al mișcării legionare: „Personalitatea acestui om este reprezentativ

romînească prin aceea că e singurul om politic care crede în Dumnezeu. Nu numai că *el* crede, dar crede că *politica e supusă și ea lui Dumnezeu*. Prin aceasta e pe linia romînească a lui Ștefan cel Mare".

Victor Gîrcineanu nu s'a oprit la considerarea mișcării legionare numai în ce privește aportul ei pe planul istoric romînesc. Viziunea lui este mult mai largă. Stabilind ceeace deosebește legionarismul de alte mișcări cu caracter mistic, ele arată totodată ceiace în legionarism e nou și mai bun în raport cu ele. Vorbind despre identitatea structurală dintre fascism, hitlerism și comunism, el constată: „toate trei sunt mișcări mistice cu obiective omenești. Abea legionarismul se înalță pînă la Dumnezeu".

Pornind dela această constatare a superiorității spirituale a legionarismului, Victor Gîrcineanu vedea deschizîndu-se larg orizontul misiunii sfinte a Legiunii nu numai pe plan național, ci pe plan universal. Gîrcineanu avea convingerea nezdruncinată că Legiunea, după ce va fi transfigurat neamul romînesc, este chemată, împreună cu acesta, să readucă lumii și neamurilor cuvîntul lui Dumnezeu.

„Legionarismul este în primul rînd *credință în Dumnezeu*, în sensul cel mai pur, în sensul tradiției noastre creștine".

„Ei bine, faptul acesta e hotărîtor pentru poziția romînească în perspectivele istoriei care se deschid. Pentrucă pe acest drum, al căutării colective a lui Dumnezeu, vor trebui să vie după noi toate neamurile. Aici se svîrcolesc toate neamurile să ajungă, dar nu pot încă să ajungă. Spuneam altădată că lumea se întoarce, fără voia ei aparentă, împinsă de năzuințe organice, din nou spre Dumnezeu. Spuneam că acesta e un mare proces sufletesc al cărui mers e fatal în istorie".

Ei bine, pe drumul acesta al reîntoarcerii oamenilor către Dumnezeu, neamurile ne vor găsi pe noi ca învățători" [1]).

Ne amintim încă emoția ce am încercat-o, ca în fața unei revelații, la citirea articolului lui Puiu Gîrcineanu despre prezența lui Isus în neamul romînesc, publicat într'un număr de Paști al revistei „Vestitorii". Străbătea din el convingător sentimentul începuturilor de ev, cînd Gîrcineanu mărturisea cu accente de inspirat, că trăirea creștină în Legiune pune temeliile *unei noi civilizații în omenire, pentru* o *mie de ani de*

1) „Din lumea legionară, p. 26—27, citat în „Vremea" nr. 569, XII. p. 6.

acum înainte. Mărturia lui Gîrcineanu ne ajută să ne apropiem cu înțelegerea de cele cuprinse în Testamentul lui Moța.

Gîrcineanu a depășit prin trăirea sa creștină nivelul comunității. Nu a fost adică un om al turmei credincioase, sau numai un interpret al adevărului tuturor, ci un realizator, un mergător înainte și un pilduitor al înălțării omului spre divin.

Aici trebue să părăsim documentarea spre a lăsa cuvînt amintirii.

In preajma jertfei eroice și sfinte a lui Moța și Marin, în care toți am văzut dovada supremă a dragostei pentru Isus, trăirea creștină în Legiune înflorise în multe conștiințe. Se risipiseră nedumeririle, calea era netezită. Cine avea destule puteri sufletești, putea încerca s'o urmeze. Cuvîntul „sfințenie" își împrospătase înțelesul și se apropiase de priceperea unora dintre legionari. Sfinții au fost la început oameni ca și noi. Prin harul ceresc și prin puterea lor spirituală au trecut apoi dincolo de omenesc. In cîteva suflete de elită a mijit într'o zi chemarea de sus, pe care au primit-o cu umilință și simplitate, în mare tăcere.

Pe Victor Gîrcineanu l-am cunoscut în lagărul dela Ciuc. Am vorbit cu el despre cele expuse de Alexis Carrel în „L'homme, cet inconnu". Carrel arăta că întîlnise, retrași din lume, oameni cari practicînd treptele misticei încercau să se apropie, însuflețiți de o mare putere de credință, de pragul cuvioșiei. Treptele de trecut pentruca omul să-și depășească ființa pămîntească fuseseră de mult arătate de Cuviosul Ion Scărariul. Sfînt devenea un om care fusese în stare să le urce. Bunătatea și lepădarea de sine erau dintre primele „scări".

Aceste lucruri le convorbeam, iar timiditatea mea de laic, slab și neputincios în fața minunii, întîlnea în Victor Gîrcineanu un învățător care ascundea sub simplitate știința lucrurilor pline de taină. El niciodată nu s'a destăinuit, despre încercarea cea mai mare n'a vorbit niciodată, căci i s'ar fi părut orgoliu și trufia era la antipodul lui. Cunoașterea adîncă a căilor spre înalt era un secret. Il puteai bănui, dar numai atît. Cine ar fi cutezat să-l întrebe: *Cu tine ce faci?* — Ar fi fost o profanare, un sacrilegiu.

Alexandru Cantacuzino adusese cu sine în lagăr cîteva cărți de căpătîiu. Era și o carte de filosofie ortodoxă a lui Berdiaieff, în care se expuneau, destul de confuz și, după cri-

tica lui Victor Gîrcineanu, uneori greşit, căile ce duc spre divinitate. Un capitol despre dragoste ca mijloc de sublimare, în care găseam lucruri atît de noi, a provocat una din acele rare convorbiri în care Gîrcineanu, ieşind din rezervă, ne „învăţa". El nu discuta, ci predica. Inflăcărat de cunoaşterea adevărului ce ne depăşea ne vorbea cu puterea celui ce poseda certitudinea absolută a *ştiinţei ultime*.

Puiu Gîrcineanu ne spunea : „Iadul şi raiul nu sunt undeva în univers, ci sunt în noi. Iad înseanmă disarmonie, desechilibru; ceeace e prefăcut, falş, mincinos, ceeace e iad. Ceeace e armonie, integritate, echilibru, adevăr, aceea e rai. Omul singur îşi clădeşte raiul sau iadul, după cum urmează calea armoniei şi adevărului sau a desechilibrului şi minciunii. Răsplata raiului este sentimentul sublim al armoniei interioare, pedeapsa iadului este sentimentul de revoltă, de ură al celui ce stărue în minciună şi păcat. Raiul sau iadul nu ni se deschid după moarte, ci încă din viaţă. Stă în puterea noastră de a ni le dobîndi. Acela care prin trudă lungă îşi dobîndeşte armonia divină în suflet, a cîştigat raiul pentru eternitate. Iar cine iese din viaţă ca un element al disarmoniei şi al păcatului, a pierdut prilejul de a se integra armonic în eternitate şi duce cu sine iadul din care n'a vrut să iasă.

Nouă oamenilor ne este dat să dobîndim raiul cu puterile noastre sufleteşti. Să alungăm din noi păcatul, minciuna, tot ce tulbură şi înjoseşte. Numai acum în viaţă o putem face. Celor mulţi nu le pasă, şi ei nu ştiu ce pierd...".

Felul lui de a fi de atunci abea astăzi ne lămureşte. Străduinţa lui interioară se ascundea după camaraderia simplă şi francă ce o manifesta. Nimic solemn sau grav, nici măcar absorbire sau îngîndurare. Certitudinea îi dăduse libertate interioară. Efortul spiritual nu se desemna în afară. De aceea taina lui era greu de surprins. Totuşi simplitatea lui adăpostea un suflet mare mistic. Cei de rînd *cred* numai că rugăciunea poate aduce puteri de sus în noi. Gîrcineanu *ştia*. Noi credeam numai în minuni, el le şi *înţelegea*. Noi stăteam uluiţi pe ţărmul omenesc, el umbla acum pe faţa apelor, departe. Contemplarea, interiorizarea, rugăciunea, ne cereau eforturi grele, căci ne împiedecam de lutul omenesc care atîrna opac peste spiritul nostru. Puiu Gîrcineanu pătrundea simplu în lumea spiritului, precum simplu revenea între noi. — Era între noi cineva care ştia pe de rost religiile şi mitologiile şi putea vorbi

despre mistică şi religie cu o documentare uluitoare. Dar Puiu Gîrcineanu era *în ele*, nu în jurul lor. El ştie adevărul pentrucă *trăia înlăuntrul lui*.

Cine-şi va putea reaminti un cuvînt, o frază aruncată ici-colo, şi care lumina ca o linie de foc? Acum tîrziu începem a înţelege că am avut între noi un suflet înzestrat cu puteri mari, care începuse să urce drumul spre înalt. El putea ceeace pentru noi era cu neputinţă. Pentru noi jertfa era cutremurare, pentru el încoronare.

Un martor ne spune că aflând martiriul Căpitanului, Victor Gîrcineanu a îngenunchiat în tăcere, într'o reculegere adîncă, din care s'a ridicat spunînd: „Căpitanul a învins!". Ceiace în ordine omenească era desnodămînt, în ordine divină era împlinire şi desăvîrşire. Puiu Gîrcineanu cugeta şi trăia în ordinea divină.

Ce drum a mai străbătut el pînă la 22 Septembrie 1939? Pînă unde a ajuns? Nu a venit şi pentru el împlinirea la capătul drumului spre înalt?

Aici cuvintele noastre pămîntene nu mai ajung, ca să poată spune iubirea şi veneraţia pentru cel pornit atât de departe şi atît de sus.

Plecăm fruntea şi rămînem înfioraţi în faţa tainei lui mari. Slăbiciunea noastră omenească îngăduie ca o lacrimă să se prelingă pe obraz. Puiu Gîrcineanu ne priveşte de sus şi ne iartă.

BARBU SLUŞANSCHI

Anul IV. — Nr. 4 15 Octomvrie 1940

ÎNSEMNĂRI SOCIOLOGICE

Director: TRAIAN BRĂILEANU

CUPRINSUL

ARTICOLE

REVISTA CĂRŢILOR

REVISTA REVISTELOR

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA:
BUCUREŞTI, strada Uranus 23 A
Telefon 5.86.74 (orele 9 — 11 şi 16 — 18)

7 Lei Exemplarul